

munské zákony aplikovány správně, poněvadž *mírová smlouva trianonská maďarský majetek na přiděleném území chrání před jednostrannými zákroky*. Rumuní odmítali jít před takový soud bez záruk že zásada přijatá ve Společnosti Národů (o nepřislušnosti soudu pro obecné, vnitřní zákonodárství státu) bude jím uznána. Poněvadž dávat přímo direktivu soudcům přičilo se právnímu cítění Rady, rozhodla se raději prohlásit svou bezmoc: strany nechť se smíří. Maďaři odporují zásadě nedotknutelnosti pozemkové reformy, Rumuní zas bezpodmínečnému rozhodčímu soudu, nezbývá tedy nic jiného než ponechat jim, aby se dohodli sami. To znamená, že S. N. odmítla jmenovat rozhodčí soud proti Rumunsku, poněvadž jej nepovažuje za příslušný a že pojímá svůj úkol jako *smírčí, tedy v podstatě politický* a nezbývá jí tudíž než aby se své funkce vzdala, když nenajde porozumění. V malých věcech nestane se nic, strany musí zachovati mír, ve velkých věcech byla by z toho nová světová válka.

Po *říšských volbách* musila se ujeti úkolu sestavení vlády v Německu přirozeně vítězná strana *sociálně demokratická*. Radost z úspěchu byla jí kalena vyhlídkou, že je v parlamentě odkázána přece jen na podporu měšťanských stran a to i *lidové* (Stresemannovy). Se stranou kapitálu nebude postup dělnictva lehký, a proto sociální demokracie učinila předem jistý náběh k pokusu o kooperaci s komunisty, byť jen proto, aby měšťanským stranám »spadl hřebínek«. To nebylo ovšem vážně míněno. Německá strana komunistická není schopna jakékoli pozitivní práce o nic více než komunistické frakce jiné. Nezbylo tedy než jednat se stranami středu. Demokrati a katolíci byli zajištěni, lidovci, vědomi si své nezbytnosti pro »velkou koalici« kladli požadavky rázu programového i taktického. Zvláštní potíže dělalo jejich úsilí *dostati se současně do vlády v Prusku*, kde užší koalice (výmarská) byla posledními volbami ještě zesílena. Soc. dem. min. předseda v Prusku *Braun* prohlásil ochotu přibrat lidovce na podzim. To jim bylo pozdě. Teprve na osobní zakročení Stresemannovo, který je již v rekonvalescenci, dali si říci. *Kabinet Müllerův* je otázkou několika dní.

Na volebním kongresu americké republikánské strany v *Kansas City* byl téměř bez odporu jmenován kandidátem pro podzimní volbu presidenta dosavadní ministr obchodu *Hoover*. Jakmile Coolidge odmítl přijati novou kandidaturu, stal ze Hoover pro republikány jediným možným jeho nástupcem, již proto, že jest jeho hlavním spolupracovníkem a možno říci vlastním tvůrcem té závrtné prosperity, kterou se Spojené státy octly v čele civilisovaného světa. Odpor proti němu vycházel jen z řad *farmářů*, kteří se cítí rozmachem amerického obchodu a průmyslu odstrčeni. Jejich oposice počínala si také na kongresu velmi hlučně, ale byla proti vedení slabá, takže po zkoušce sil došlo k nominaci jednomyslné. Převaha republikánů nad demokraty je také v celku severoamerické unie tak značná, že se považuje za nejjvýše pravděpodobné zvolení Hoovera presidentem již touto nominací.

Zadrženi postupu nacionalistů na *Pekin* japonskou intervencí v Cinanfu, nebylo trvalé. Soustředěnému tlaku za západu a jihu musil Čansolin ustoupit. Při odjezdu byl naň spáchán atentát, jehož následkům podlehl v Mukdenu. Nad Mandžuskem prohlásilo zatím Japonsko jakýsi protektorát. Nedovolí postup za čínskou zeď. Nankinská vláda bude se v důsledku ovládnutí celého čínského teritoria domáhati uznání de jure cizinou, situace zůstává však dosud pro chování generálů dosti nevyjasněnou.

Dr. Rudolf Procházka.

KONFLIKT MEZI ITALIÍ A JUGOSLAVIÍ.

Na vztahy mezi Itálií a Jugoslavií se můžeme dívat jako na klasický příklad známé věci, že vztahy mezi vládami nemají veliké ceny, panuje-li mezi národy těchto zemí nenávisť a nepřátelství.

Takovýto stav je politováníhodný a propagátoři neustálého rozčilování nesou těžkou zodpovědnost. Není žádné omluvy pro násilnosti svědčící o úpornosti zášti mezi dvěma národy, které by měly krotiti své zájmy a ambice v zájmu evropského míru. Nedůvěra, kterou vyvolává v Jugoslavií italská balkánská politika, otravuje mravní atmosféru na obou březích Adriatického moře. Lid rozumí jen jednoduchým a jasným formulím. Diplomatické subtilnosti, snažící se smířiti italský imperialismus se

samozřejmě nutností bezpečnosti a neodvislosti států balkánských ho rozčilují a znepokojují. Od uzavření italsko-albánské smlouvy tiránské, v níž je stanoven italský protektorát nad Albánií, jejíž nezávislost je naprostou podmínkou bezpečnosti království SHS., se poměry mezi Itálií a Jugoslavií ještě jen přiostrily. Pobuřující tiskové zprávy s obou stran, které se vynořily vždy při každém nedorozumění na balkánsko-srbské hranici, stěžují ještě celý problém a znesnadňují diplomatické vyřešení. Nemůže být beztrestné, vyvoláváme-li a využítkováváme-li po měsíce a po léta národní zášti a rozšiřujeme-li přesvědčení, že konflikt je nevyhnutelný, a že je třeba připravit se na něj ze všech sil. Bylo velkou zásluhou Ninčiče, ministra zahranič. věcí SHS., že již r. 1922 pochopil, že zájem jeho země vyžaduje politiku dohody a dobrých sousedských vztahů s Itálií.

Jugoslávie, z níž se po válce stal náhle veliký stát, má před sebou skvělou budoucnost a přečetné problémy. Potřebuje především míru, aby mohla využítí svých bohatství, zorganizovatí svoji správu, rozvinouti své síly hospodářské a vytvořiti mravní jednotu; jedním slovem, zaujmouti ve světě místo, které jí náleží vzhledem k její velikosti a přírodnímu bohatství.

Mírová politika přirozeně vyžaduje obětí. To pochopil Ninčič a i u Mussoliniho našel analogické porozumění. Římskou smlouvou z ledna 1924 byla přidělena Rjeka Itálii a Sušak Jugoslavii. Mezi oběma zeměmi byl uzavřen přátelský pakt a předvíдалo se, že bude doplněn řadou smluv technických, jimiž budou urovnány vztahy celní, komunikační, letecké atd.

To byly smlouvy uzavřené ne bez obtíží v Nettuno v červenci 1925. Tam, kde Mussolini jevil ochotu k ústupkům, tam jeho podřízení se ukázali tvrdými. Jugoslávští delegáti museli přinéstí značné oběti. Nicméně Ninčič, jenž vzal na sebe zodpovědnost za smlouvy, nepřestal tvrdití, že neustoupil v ničem, co by poškozovalo dobře pochopené zájmy jeho země.

Na neštěstí Italové z vnitřních důvodů chtěli ve všem vidětí úspěch. Nepodepsali smlouvy, aniž by neslavili vítězství. Nic není tak špatného v diplomacii, jako úspěch, neboť je získán vždy na úkor druhého. Když italský tisk předložil Nettunskou smlouvu jako triumf fašismu, vyskytly se přirozeně na druhé straně otázky, je-li tomu skutečně tak,

Vztah k Itálii je nebezpečným bodem vnitřní jugoslávské politiky. Chorvaté tradicionelně poctíjí nepřítelství proti Itálii. Důvody jsou nejrůznější: blízkost zeměpisná, staré předsudky, směs národů na pobřeží dalmatském, ztráta Rjeki, konkurence hospodářská, vzpomínky na válku atd. Nic takového však nepozorujeme, nebo alespoň ne v takovém stupni v Srbsku, kde vzhledem k Itálii panuje i jistá vděčnost.

V Chorvatsku ihned vyvstal odpor proti Nettunské dohodě. Obchodní komora zářebská se mu postavila v čelo. Tyto smlouvy jsou obsáhlé, detailní, a odborné. Téměř nikdo jich nečetl a ještě méně je kdo schopen jim rozumětí a je posuzovatí. To ovšem nevadilo Chorvatské zemědělské straně, aby jich nepoužila pro svoji populárnost, a aby jich neodmítla.

Nepřijetí nettunské smlouvy byl jeden z následků smlouvy tiránské, která měla neblahý vliv na vztahy obou národů. Pakt tiránský způsobil pád Ninčičův, který prý byl ovlivněn Itálií. Nettunská smlouva v té době upadla do zapomenutí.

Marinkovič nicméně vždy prohlašoval, že je přivržencem ratifikace. Věděl, že bez tohoto schválení je politika dohody a sblížení italsko-jugoslávského nemožná. Očekával jen příhodný okamžik.

Přišel již tento čas? Uvidíme. Ovšem, jestliže bělehradská vláda, učinivši jednou rozhodnutí, by se nechala zastrašití demagogií ulice, bylo by se obávatí, že vztahy mezi oběma státy vstoupily by opět do stavu napětí a nepřítelství, což by ovšem mělo vliv na politiku celé Evropy. A to tím spíše, že přátelská smlouva z r. 1924 právě vypršela a jistě nebude Itálií obnovena, nedejde-li k ratifikaci smluv nettunských.

* * *

Sjednotití Balkán v rámci společné politiky a hospodářské spolupráce znamenalo by stabilisovatí poloostrov, který stejně jako Rusko, je nejobávanějším prvkem evropské nejistoty. Naopak, rozkousko-

vati Balkán, vytvořením nepřátelských skupin, znamená probuditi nebezpečné a nevypočitatelné vášně.

Unie balkánská není jen přáním francouzským a slovanským, ale je i v zájmu Italie.

Tedy nejprve zájem vojenský.

Na kongresu pařížském Italie sice přes odpor americký a díky francouzské podpoře dostala hranice sledující strategické zájmy, avšak přesto tyto hranice tvoří veliký kruh, který umožňuje útoky s boku a dovoluje rozvinutí nepřítel. Stejně jako obsazení Krasu, tak ani obsazení ostrůvků u Rjeki nezaručuje úplnou bezpečnost. Hluboké a temné zálivy, rozeklané, hornaté břehy východního pobřeží budou vždy výhodnější pro defenzivu i ofenzivu, než volné moře a ploché břehy Italie. A ostatně existuje vůbec úplná záruka, nebo naprostá bezpečnost? I pro vítěznou a rozšířenou Itálii je výhodnější spolupráce s Balkánskou unií.

Zájem politický.

Tato zeměpisná, vojenská hranice přirozeně se neshoduje s hranicí národnostní a jazykovou. 500.000 Slovanů bylo přičleněno k Itálii. Jejich asimilace bude obtížná. Bude vyžadovati mnoho jemnosti a opatrnosti. Antipatie je vzájemná, zájmy jsou různé, národní pýchu je těžko potlačiti. 4. září 1919 a 13. července 1920 vypukly v Terstu prudké bouře. V září a květnu 1921 vyvolaly volby nepokoje v Istrii. Nebyl by tento delikátní úkol nutně asimilace snadnější, kdyby Italie společně s Jugoslávií provozovala politiku balkánské jednoty? Asimilace stane se chimerickou toho dne, kdy přes hranice zazní hřmot nepokoje a zbraní.

Konečně zájem hospodářský.

Italie drží dva ne-li dokonce tři z důležitých přístavů, které jsou přirozeným a historickým odbytištěm poloostrova Balkánského. Jejich prosperita záleží na státech balkánských, které mají volno posílati své zboží buď na sever nebo na jih. Přirozeně vzdálenosti by se zvětšily a doprava by byla dražší; avšak vůle lidská může dáti přednost cestě umělé před cestou normální.

Je Itálii lhostejno, že provoz v Terstu a ve Rjece daleko převyšuje provoz předválečný? A nebyla by možnost další spolupráce, kdyby byly utuženy svazky mezi oběma poloostrovky? Jak jinak zabrániti postupnému včlenění Rakouska do Německa, než postupným spojováním se podunajských států v celní federaci? A jestliže Italie by pracovala s Balkánskou unií, měla by účast i na této celní jednotě, čímž by nemálo získala.

Slouží-li Balkánská unie zájmům Francie a Malé Dohody, neboť by jí byla upevněna politika mírových smluv, slouží stejně i zájmům Italie.

* * *

Všechny balkánské státy prožily tureckou nadvládu. Řecko bylo osvobozeno před 100 lety první a má zásluhu, že rozpoutalo revoltu. Pak následovalo Srbsko. Rumunsko se stalo neodvislým po válce krymské a Bulharsko r. 1878. Samo Turecko osvobodilo se od své minulosti po válce v Malé Asii roku 1922.

Je pochopitelné, že to je krátká doba, aby mohly býti rozhodnuty všechny otázky po 500 letech otroctví, aby mohly býti napraveny všechny administrační chyby sultanátu. Nicméně by dostačilo, kdyby státy požívaly míru.

Leč tak tomu nebylo. Velmoci vykonávaly na Balkáně mnohdy neblahý vliv. Balkán se stal hříčkou mezinárodních intrik. Tak byl jevištěm boje mezi Ruskem a Rak.-Uherskem.

Tyto státy dnes zmizely s balkánské scény, ale byly do jisté míry nahrazeny Itálií a Francií; je nemožno říci, zda balkánské státy ponechané samy sobě, by se nedohodly a nepřeklenuly nenávisti, které mezi nimi vyvolaly cizí vlivy.

Balkánské státy nalezly své národní bytí v době, kdy vedoucím režimem politickým byl již parlamentarism. Organisovaly se tedy také tímto způsobem. Avšak demokracie vyžaduje dvou podmínek: politicky vzdělaného a uvědomělého lidu a schopné elity.

Za vlády turecké převažoval přímý vliv sultánů, čímž bylo zabráněno tvoření elity. Říkalo se o těchto krajích, poněkud zlomyslně, že Turci na nich prováděli umělý výběr obrácenou cestou. Unášeli nejkrásnější dívky pro své harémy a muže pro janičářské sbory. Obzvláště v ohledu hospodářském a intelektuelním uplatňovala se tato politika, následkem čehož byly národy drženy v úplné nevědomosti, čímž zabráněno vytvoření střední vrstvy, bohaté a vzdělané.

* * *

Ihned po osvobození dali se tito národově do práce k zahlázení těchto nedostatků, což se jim zdařilo v různé míře. Počet analfabetů na př. v Bulharsku klesl na nulu, zatím co v jiných zemích zůstal značný. Mnohem nesnadnější však bylo vytvoření měšťanstva, k němuž je potřebí mnoho času a velmi příznivých hospodářských podmínek.

Mnozí se pohoršují nad nestálostí některých balkánských vlád a nad jejich politickými metodami. Je to však farizejství. Je otázka, kolik národů za stejných podmínek by se chovalo lépe. Parlamentarismus přenesený ze západu nefunguje proto mnohdy na Balkáně dostatečně, poněvadž není přizpůsoben místním podmínkám.

Není to nedostatkem osobností. Všechny balkánské státy mají prvořadě zahraniční ministry, nemluvíme-li vůbec o státnících jako jsou král jugoslávský a bulharský, ghazi Kemal Paša v Turecku. Neschází tedy politických osobností nýbrž spíše politický duch.

Je však třeba ještě i hospodářské základny. Uvědomíme-li si, jak Turecko vyčerpalo balkánské státy, pochopíme snadno, co námahy stálo dosíci takového stavu, jako mají dnes. Avšak je třeba ještě mnoho vykonati zvláště v oboru veřejných prací.

K tomu je však třeba peněz, spořivosti a míru. Bude-li balkánský mír trvalý, kyne celému poloostrovu nejkrásnější budoucnost, neboť jsou to země bohaté, lid pracovitý. Jen války zdržovaly je až dosud ve vývoji.

Je úkolem evropské diplomacie postaviti se v čelo všeobecnému hnutí pro udržení míru, k smažení starých nenávistí a k připravování rozhodnutí dohodami. To je nejdůležitější úkol konsolidace nové Evropy.

Dr. Ch.

Z REVUÍ A ČASOPISŮ.

JE DEMOKRACIE OMYL? (*Current History*, květen 1928).

(*Dokončení.*)

James T. Shotwell odpovídá autokratům jako historik. Nechce podati uceleného výkladu o demokracii, nýbrž chce jen říci několik poznámek k názorům excísaře Viléma a Mussoliniho.

Základním kamenem světového názoru Vilémova je přesvědčení, že poddaní jsou děti, které nejsou schopny rozumného uvažování. Zdá se, že neví přesně, co je to demokracie. Pro něho je demokracie totéž jako nemyslíci, nerozumná, neodpovědná chátka, plná zvěle a slepá oběť nesvědomitých vůdců. Je potřebí moudrosti císaře nebo Vůdce, aby zabránila jejím sklonům k násilí a aby chránila bohem ustanovený řád světa. Celý svět je dítě a potřebuje moudrosti vladaře, aby jej řídila. Že vladaři jsou mnohdy také děti — na to zapomíná.

Chce-li se někdo přesvědčiti, jaký je rozdíl mezi autokratickým režimem a obdobím politické svobody, stačí srovnati dějiny první polovice XIX. stol. (Waterloo — 1848), charakterisované Metternichem, Alexandrem I. a »Svatou Aliancí« a dějiny druhé polovice téhož století, kdy jen velmi nesměle se počíná vyvíjeti demokratický řád. Stačí zodpověděti si jen jednu otázku: Kdo měl jasnější představu o možnostech a skutečnostech lidstva: Metternich nebo Lincoln?

Nesmí se zapomínati, že demokracie je příliš mladá, než aby mohla pracovati bez chyb a omylů.